

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. XXI. Quae sit materia rhetorices.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

si ea in quoque animalium est virtus, qua præstat cætera vel pleraque, ut in leone *impetus*, in equo *velocitas*: hominem porro *ratione* atque *oratione* ¹ excellere cæteris certum est: cur non tam in eloquentia quam in ratione virtutem ejus esse credamus? Recteque hoc apud Ciceronem differit Crassus. Est enim *eloquentia una quædam de summis virtutibus*. Est ipse ² Cicero in sua persona, cum ad Brutum in epistolis, ³ tum aliis etiam locis, virtutem eam appellat. At proœmium aliquando & narrationem dicit malus homo, & argumenta, sic, ut nihil sit in his requirendum. Nam & latro pugnabit acriter, virtus tamen erit fortitudo: & tormenta sine gemitu feret malus servus, tolerantia tamen doloris laude sua non carebit. *Multa sunt eadem, sed aliter*. Sufficiant igitur hæc, quia de utilitate supra tractavimus.

nia. nam virtus naturalis est potentia in animalibus, in homine vero habitus.

¹ *Excellere.*] Aristot. Politicorum I. cap. 2.

² *Cicero.*] Cic. I. de Orat.

³ *Tum aliis etiam locis.*] Ut in *Partitionibus*, ubi dicit comitem esse sapientiæ & ministram rhetoricam, neque eam haberi posse sine scientia morali. Turneb.

C A P. XXI.

Quæ sit materia rhetorices.

Materia rhetorices quidam dixerunt esse *orationem*: ² quam sententiam ponit apud Platonem Gorgias. Quæ si ita accipitur ut sermo quacunque de re compositus, dicatur *oratio*, non materia, sed opus est: ut statuarii, *statua*. nam & oratio efficitur arte, sicut statua. ² Sin hac appellatione verba ipsa significari putamus, nihil hæc sine rerum

Materia dupliciter dicitur. aut enim est id circa quod cura est & consideratio artium, ut si diceret *orationem rhetorices esse materiam*: est etiam id in quod ars opus suum explicat: quo significatu hic accipi debet. ac certe Fab. colligit materiam rhetorices esse, res omnes ei ad dicendum subiectas. Turneb.

¹ *Quam sententiam ponit apud Platonem.*] Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 2. c. 13. p. 90.

² *Sin hac appellatione.*] Distinguit Fabius vocem græcam ambiguam. nam *λόγος* orationem significat & *verbum*. utroque tamen modo falsa est opinio Gorgiæ. Turneb.

¹ *Alii*

rum substantia faciunt. Quidam *argumenta persuasibilia*: quæ & ipsa in parte sunt operis, & arte fiunt, & materia egent. Quidam *civiles questiones*: quorum opinio non qualitate, sed modo erravit. Est enim hæc materia rhetorices, sed non sola. Quidam, quia virtus sit rhetorice, *materiam ejus totam vitam vocant*.¹ Alii, quia non omnium virtutum materia sit tota vita, sed pleræque earum versentur in partibus, sicut *justitia, fortitudo, continentia*, propriis officiis & suo fine intelliguntur: rhetorices quoque dicunt in una aliqua parte ponendam: eique locum in ethice² *negotialem* assignant, id est, *περὶ τὰς ἐπιχειρήσεις*. Ego (neque id sine auctoribus) materiam esse rhetorices judico, *omnes res quæcumque ei ad dicendum subjectæ erunt*. Nam Socrates apud Platonem dicere³ *Gorgiæ* videtur, *non in verbis esse materiam, sed in rebus*. Et in Phædro palam non in judiciis modo & concionibus, sed in rebus etiam privatis ac domesticis rhetorices esse demonstrat. Quo manifestum est hanc opinionem ipsius Platonis fuisse. Et⁴ Cicero quodam loco materiam rhetorices vocat *res quæ subjectæ sunt ei*, sed certas demum putat esse subjectas. Alio vero, de omnibus rebus oratori dicendum arbitratur, his quidem verbis, *Quanquam vis oratoris, professioque ipsa bene dicendi, hoc suscipere ac polliceri videatur, ut omni de re, quæcumque sit proposita, ornate ab eo copioseque dicatur*. Atque adhuc alibi,⁵ *Verum enim oratori, quæ sunt in hominum vita (quandoquidem in ea versatur orator, atque ea est ei subjecta materia) omnia quæ sita, audita, lecta, disputata, tractata, agitata esse debent*.⁶ Hanc autem quam nos *materiam*

VOCA-

¹ Alii, quia non, &c.] Variæ sunt vitæ rationes, quæ proprias quasdam habent virtutes & peculiare: ut alia virtus est religiosi, alia secularis. dividamus igitur *vitam in monasticam, æconomicam, & politicam*: in parte politice negotiâli rhetoricam, cum virtus sit, collocabimus. Idem.

² Negotialem.] Partem *negotialem* vocat, quæ circa lites, causas forenses &

civiles versatur. Idem.

³ Gorgiæ.] In *Gorgia*.

⁴ Cicero.] I. De Orat.

⁵ Verum enim, &c.] I. De Orat.

⁶ Hanc autem.] Quosdam obiter refutat, qui materiam hujusmodi propriam esse rhetorices negabant. appellat autem *rhetoricam circumcurrentem*, quia ambitu illius materiæ *Encyclopediam* complecti videtur, per quæ omnes artes irent. Turn.

vocamus, id est, res subjectas, quidam modo infinitam, modo non propriam rhetorices esse dixerunt: eamque artem *circumcurrentem* vocaverunt, quod in omni materia diceret. Cum quibus mihi minima pugna est. Nam de omni materia dicere eam fatentur: propriam habere materiam, quia multiplicem habeat, negant. Sed neque infinita est, etiam si est multiplex: & alia quoque artes minores habent multiplicem materiam, velut *architectonice*. Nanque ea in omnibus quæ sunt ædificio utilia, versatur. ¹ Et *calatura*, quæ auro, argento, ære, ferro, opera efficit. Nam *sculptura* etiam lignum, ebur, marmor, vitrum, gemmas, præterea quæ supra dixi, complectitur. Neque protinus non est materia rhetorices, si in eadem versatur & alius. Nam si quæram quæ sit *materia statuarii*, dicetur *as*: si quæram quæ sit excusoris, id est, ejus fabricæ quam Græci ² *χαλκουλῶν* vocant, similiter *as* esse respondeant. Atqui plurimum à statutis differunt vasa. Nec medicina ideo non erit ars, quia unctio & exercitatio cum palæstrica, ciborum vero qualitas etiam cum coquorum ei sit arte communis. Quod vero *de bono*, utili, justo differere, philosophiæ officium esse dicunt, non obstat. Nam cum philosophum dicunt, hoc accipi volunt, virum bonum. ³ Cur igitur oratorem, quem à bono viro non separo, in eadem materia versari mirer? cum præsertim primo libro jam ostenderit, philosophos omissem hanc ab oratoribus partem occupasse, quæ rhetorices propria semper fuisset, ut illi potius in nostra materia versentur. Denique cum sit *dialectices materia* de rebus subjectis disputare, sit autem dialectices oratio concisa, cur non eadem perpetuæ quoque materia videatur? Solet à quibus-

¹ Et *calatura*.] *Calatura* ars est quæ vasa aut suppellectilem ex metallis conflata per cœlum insculpit. *Turneb.* Et *calatura*, &c.] De hac nominum differentia videndus Joh. Brodæus *Miscell.* lib. 6. cap. 30. pag. 568. *Lamp. Critic.* part. 2.

² *Χαλκουλῶν* vocat.] *Χαλκουλῶν* Græcis plerunque significat *artem ferrariam*: nam *αἰς* nomine ferrum quoque appellant. Est etiam *excusoria*, quæ ex ære vel per constellationem vel per fabricam vasa conficit. *Turneb.*

³ *Cur igitur*.] In proœmio lib. 1.

quibusdam & illud poni, *Omniū igitur artium peritus erit orator, si de omnibus ei dicendum est.* ¹ Possem hīc Ciceronis respondere verbis, apud quem hoc invenio, *Mea quidem sententia nemo esse poterit omni laude cumulatus orator, nisi erit omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus*: sed mihi satis est ejus esse oratorem rei de qua dicet non inficium. Neque enim omnes causas novit, & debet posse de omnibus dicere. De quibus ergo dicet? de quibus didicit. Similiter de artibus quoque, de quibus dicendum erit, interim discet: & de quibus didicerit, dicet. Quid ergo? non aut faber de fabrica melius, aut de musica musicus? Si nesciat orator quid sit de quo quæritur, plane melius. Nam & litigator rusticus illiteratusque de causa sua melius quam orator qui nescit quid in lite sit, dicet: sed accepta à musico, à fabro, sicut à litigatore, melius orator quam ipse qui docuerit. Verum & *faber cum de fabrica, & musicus cum de musica*, si quid confirmationem desideraverit, dicet: non erit quidem orator, sed faciet illud quasi orator: sicut cum vulnus imperitus deligabit, non erit medicus, sed faciet ut medicus. An hujusmodi res nec in laudem, nec in deliberationem, nec in judicium veniunt? Ergo cum de faciendo ² portu Hostiensi deliberatum est, non debuit dicere sententiam orator? Atqui opus erat ratione architectorum. Livores & tumores in corpore, ³ crudelitatis an veneni signa sint, non tractat orator? At est id ex ratione medicinae. ⁴ Circa mensuras & numeros non versabitur? Dicamus has

¹ *Possem hic Ciceronis, &c.*] Nonnihil ex superioris materiae ambitu constringit, quod Ciceronis imitatione facit: qui cum res omnes oratori subjecisset, permisit ut si quis vellet, aliquid circuncideret & amputaret ex infinita materia. *Turneb. Cicero.*] De orat. 1.

² *Portu Hostiensi.*] Julius Cæsar de construendo Hostiæ portu sæpe deliberavit, sed magnitudine operis est deteritus. Claudius demum Cæsar jactis magnis molibus, & submersa maxima

navi ad fundamenta jacienda, illic pulcherrimum portum extruxit. *Turnebus. Portu.*] Illum facere distinaverat Jul. Cæs. perfecit Claud. Imper.

³ *Crudelitatis an veneni signa.*] Cic. in oratione pro Cluentio hunc locum tractavit. est autem *cruditas, concoquendi debilitas.* *Turneb.*

⁴ *Circa mensuras.*] Socrates in Gorgia se irrisum fuisse dicit, quod suffragiorum calculos numerare non potuerit. hac de re egit Fab. in cap. de geometria. *Idem.*

has Geometriæ esse partes. Equidem omnia fere posse credo casu aliquo venire in officium oratoris: quod si non accidet, non erunt ei subjecta. Ita sic quoque recte diximus *materiam rhetorices esse omnes res ad dicendum ei subjectas*, quod quidem probat etiam sermo communis. Nam cum aliquid de quo dicamus accepimus, positam nobis esse materiam frequenter etiam præfatione testamur. ¹ Gorgias quidem adeo rhetori de omnibus putavit esse dicendum, ut se in auditoriis interrogari pateretur, qua quisque de re vellet. ² Hermagoras quoque dicendo materiam esse in causâ & in quæstionibus, omnes res subjectas erat complexus. Sed quæstiones si negat ad rhetorice pertinere, dissentit à nobis: si autem ad rhetorice pertinent, ab hoc quoque adjuvamus. Nihil est enim quod non in causam aut quæstionem cadat. ³ Aristoteles tres faciendo partes orationis, *judicialem, deliberativam, demonstrativam*, pene & ipse oratori subjecit omnia. nihil enim non in hæc cadit. Quæsitum à paucissimis etiam de instrumento est. *Instrumentum voco, sine quo formari materia, & in id quod velimus effici opus non possit.* Verum hoc ego non artem credo egere, sed artificem. Neque enim scientia desiderat instrumentum, quæ potest esse consummata, etiam si nihil faciat: sed ille opifex, ut cælator cælum, & pictor penicilla. ⁴ Itaque hæc in eum locum quo *de oratore* dicturi sumus, differamus.

¹ Gorgias.] Cic. 1. & 3. de Orator. item de finibus.

² Hermagoras.] Cujus sententiam citat lib. primo de Invent. Cic. & tamen arguit. Turneb.

³ Aristoteles.] In rhetoricis ad Alexandrum & ad Theodecten: adeoque

ferunt eum hujus divisionis esse inventorem. Idem.

⁴ Itaque hæc.] Instrumenta sunt oratoris, *lingua expedita, apta pronuntiatio, optima latera*: de quibus ager Fab. libro undecimo & duodecimo. Idem.

M 2

M. FAB.